

Dostál, Bořivoj

Nálezy kultury zvoncovitých pohárů z Chrlic

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1965, vol. 14, iss. E10, pp. 348-351

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109419>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vrchem drsným a vypáleným do červeného tónu; z těchto střepů však nebylo možno sestavit ani sebemenší část původního tvaru. K těmto nálezům konečně patří i menší zlomek pazourkové čepelky.

C. KP UJEP Brno, inv. č. 34 936—34 947. Dva neolitické střepy s pupíky, menší z nich je okrajový a patří kultuře s moravskou malovanou keramikou. Z doby římské pocházejí střepy s hřebenovou výzdobou (v jednom případě jde o užší hřebenové pásky v hvězdicovité sestavě) a okrajový zlomek hrubší hrncovité nádoby s nízkým okrajem a žlábkovým krčkem. Okrajové zlomky a zlomky stěn slovanských nádob s vlnicovou výzdobou z pokročilé doby hradištní. Neúplný plošší dvojkonický přeslen s hlazeným povrchem (Ø33 mm).

R. M. Perničku

Im Raum zwischen Břeclav und Ladná wurden in den Jahren 1961 und 1962 Belege der vor- und frühzeitlichen Besiedlung in der Nähe des Flugplatzes von Břeclav (Römerzeit, wohl auch Hallstattzeit — Abb. 1 : 2, 4, 5, 9, 10) und bei Ladná auf der Flur „Machačky“ (Glockenbecherkultur, Latènezeit, Römerzeit, Burgwallzeit — Abb. 2 : 1—15) und auf der Flur „Hroudy za potokem“ (Neolithikum, Latènezeit, Römerzeit, Völkerwanderungszeit — Abb. 2 : 16 u. 17, Burgwallzeit) gefunden. Aus den älteren Funden, die gerade aus dem Gebiet der Gemeinde Ladná stammen, wurden dabei neolithische Steingegenstände (Abb. 1 : 1, 3, 7, 8) und zwei rezente Eisengeräte (Abb. 1 : 6, 11) gewonnen.

Nálezy kultury zvoncovitých pohárů z Chrlic

Na jihozápadním okraji obce Chrlice u Brna se zvedá nevysoké sprašové návrší (nadm. výška 200 m) klesající dosti prudce severním směrem k místnímu potoku. Při okraji návrší, na dvoře domu č. 21 pana Antonína Šroma (situace na obr. 3), byly již v roce 1929 vykopány dvě kostry ve skrčené poloze a odkryta lebka z dalšího pohřbu,¹ jenž byl úplně prokopán při terénní úpravě až v roce 1958 majitelem domu a učitelem L. Davidkem, který získané nálezy ochotně zapůjčil k publikaci. Kromě hrobů na parcele p. Šroma byly vykopány další kostrové pohřby kultury zvoncovitých pohárů v sousedním domě (p. Černý), z nichž pocházejí dvě nádoby.² Poněvadž tamější nálezy nebyly dosud řádně zveřejněny, využívám této příležitosti k tomu, abych podal o nalezišti i dosavadních nálezech soubornou zprávu.

Hrob 1

Obsahoval skrčenou kostru orientovanou lebkou k východu. Bez milodarů.

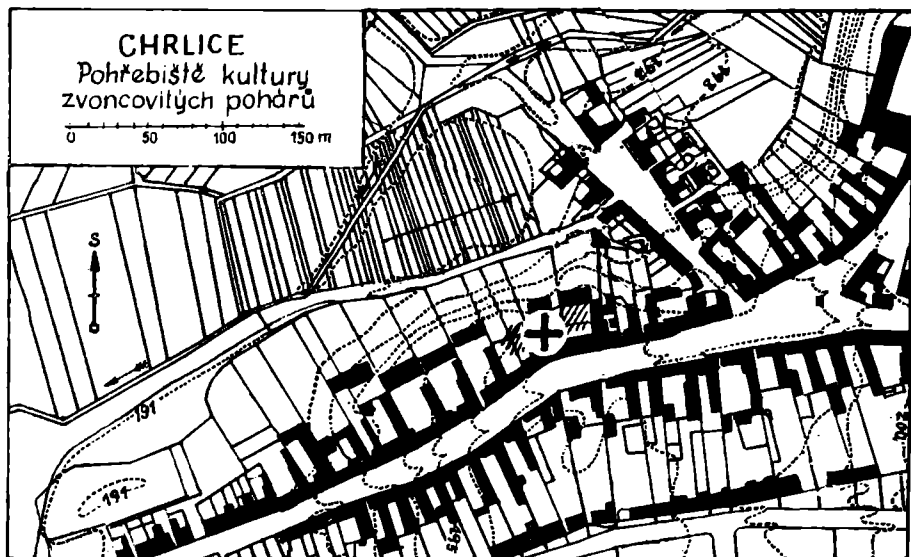
Hrob 2

Obsahoval skrčenou kostru orientovanou lebkou k západu. Byly u ní tři nádoby (1—3), uložené dnes v Moravském muzeu v Brně.

1. Hrnek s nálevkovitě rozevřeným hrdlem splyvajícím s kulovitým spodkem a s rovným dnem. Přes hrdlo se táhne páskové ucho. Povrch je hlazený, šedožlutý až hnědavý. Úplný. V 7,9; po 6,5; pv 7,9; pd 4;³ inv. č. 67 000. Obr. 4 : 4.

2. Hrnek s nízkým válcovitým hrdlem a kulovitým zploštělým spodkem s rovným dnem s mělkým žlábkem na obvodu. Povrch hlazený, žlutošedý až tmavošedý, vnitřek světlehnědý. Na vydutí patrné místo, kde bylo nasazeno ucho. Asi třetina hrnku odražena. V 7,3; po asi 6; pv 8,8; pd 3,2; inv. č. 67 001. Obr. 4 : 6.

3. Hrnek s téměř válcovitým hrdlem přecházejícím přes slabě zaoblenou hranu v kónický spodek s rovným masivním dnem. Přes hrdlo se táhne páskové ucho. Povrch hlazený, šedý až černý. V 6,3; po 8,4; pv 8; pd 5,8; inv. č. 67 002. Obr. 4 : 5.

Obr. 3. Chrlice, pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů. Křížkem označena poloha hrobů v domě p. Šroma, šrafovaně úseky s porušenými kostrovými hroby. (Kresba: A. Šik.)

Hrob 3

Lebka byla odkopána již v roce 1929. Zbytek kostry se nacházel v hloubce asi 50 cm. Byl orientován horní polovinou k ZJZ a chodidly k VSV. Horní část kostry byla odkopána při rozšiřování jámy na řízky majitelem domu a byly od ní vyzvednuty dva džbánky (1–2). Pánev a kosti dolních končetin vykopal učitel L. Davídek, který podle jejich polohy soudil, že kostra byla v poloze natažená, což je vzhledem k běžným rituálním zvyklostem lidu kultury se zvoncovitými poháry málo pravděpodobné; silné porušení kostry mohlo ovlivnit správnost pozorování. Po pravé straně pánve byla miska (3).

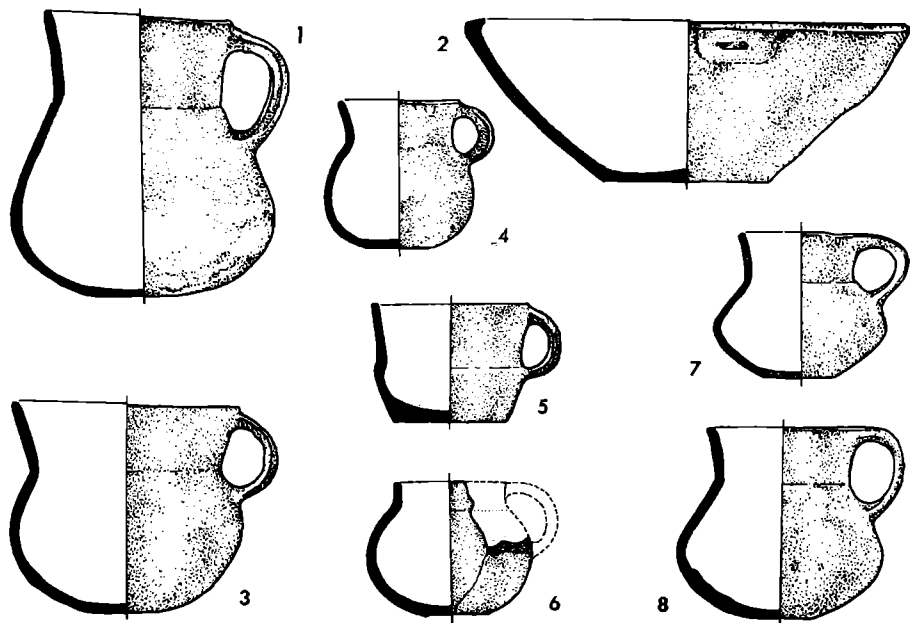
1. Vyšší džbánek s odsazeným, mírně rozevřeným hrdlem a hruškovitým spodkem, přecházejícím plynule v dno. Od okraje se táhne až k horní části břicha páskové ucho. Povrch vyhlazený, šedohnědý až černý. Na největší výdutí je silně otlučen. V hlině je slída, hrubá zrnka písku a kaménky, povrch přetažen jemnou vrstvičkou. V 14–15; po 10,3; pv 13,9; pd asi 5; obr. 4 : 1; tab. VI: 3.

2. Široký džbánek s nálevkovitě rozevřeným hrdlem a kulovitým, mírně zploštělým spodkem, s malým rovným dnem. Od okraje k horní části výdutě se táhne páskové ucho. Povrch hlazený, šedohnědý až tmavošedý, uvnitř převážně světlehnědý. Vyleštěná povrchová vrstvička je na značné ploše otlučena, takže vyniká světlehnědá struktura základního hlinitého materiálu promíšeného zrnky písku. V 11; po 12,5; pv 12,4; pd 4,5; obr. 4: 3; tab. VI: 2.

3. Kónická miska s poněkud nerovnými stěnami, se slabě rozšířeným okrajem a s rovným dnem. Pod okrajem stopa po odlomeném plochém výčnělku, který byl nalepen na povrch a ve středu zapuštěn do stěny. Nezdobená. V 8,3; po 24; pd 9; obr. 4: 2; tab. VI: 1.

Nálezy z hrobu 3 jsou uloženy u L. Davídka v Chrlicích.

Před rokem 1929 byl vykopán v sousedství parcely p. Šroma, v domě u Černých, kostrový hrob, v němž byly dvě nádoby (1–2), uložené dnes ve škole v Chrlicích.

Obr. 4. Chrlice, pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů. 1–3 – hrob 3; 4–6 – hrob 2; 7–8 – z hrobu v domě u Černých. (Kresba: B. Dostál – A. Šik.)

1. Nížší džbáněk se slabě nálevkovitě rozevřeným hrdlem a se značně zploštělým spodkem s naznačeným dnem. Přes výrazně oddělené hrdlo se klene široké páskové ucho. Povrch šedo-hnědý až černý, vyleštěný. Úplný. V 10–10,4; po 8,2; pv 11; po 4,1. Obr. 4; 8, tab. VI: 5.

2. Hrneček s užším, téměř válcovitým hrdlem a se silně stlačeným elipsoidním spodkem s rovným dnem. Od okraje k horní části výdutě se klene páskové ucho. Povrch šedohnědý až černý, leštěný. Část okraje odlomena. V 7,8; po 6,6; pv 9,3; pd 3,6. Obr. 4; 7, tab. VI: 4.

*

Uvedené nálezy představují typickou průvodní keramiku kultury zvoncovitých pohárů, která vznikla teprve po její invazi do našich zemí v důsledku dotyku s jinými místními kulturami. Našli bychom pro ni v moravském materiálu řadu analogií.⁴ Kónický tvar mísy a hruškovitý tvar džbánu, ovlivněný patrně tvary keramiky šňůrové, ukazuje, že jde o nálezy poměrně mladé, které už nejsou příliš vzdáleny vzniku kultury časné únětické.

Skutečnost, že nálezy lidských kostí jsou hlášeny i ze zahrad položených západně od parcel p. Šroma a Černého (obr. 3) ukazuje, že jde o rozsáhlejší pohřebiště.

Bořivoj Dostál

¹ J. Skutlil, Übersicht über die Ergebnisse der mährischen Bodenforschung im Jahre 1920, NIDV 6 (1930), 131.

² I. L. Červinka, Lidstvo s kulturou zvoncovitých pohárů, Brno 1938, rukopis uložený v Archeologickém ústavu ČSAV Brno, 18. Za laskavé vyhledání nálezů ve školní sbírce v Chrlících a zapůjčení k publikaci děkuji paní Zdence Šikové.

³ Zkratky rozměrů: v výška, po průměr okraje, pv průměr výdutě, pd průměr dna; rozměry jsou udány v centimetrech.

⁴ Srov. např. L. Honďalová, Osídlení Pomoraví a přilehlého Podunají lidem s kulturou zvoncovitých pohárů, Brno 1958, nepublikovaná diplomová práce, III. díl; F. Kalousek, Lid se zvoncovitými poháři na Bučovsku (Morava), ČMMB 41 (1956), tab. I—XXVIII.

Находки культуры колоколовидных кубков в д. Хрлице. Из погребений со скорченными костями раскопанных в 1929 и 1958 гг. на северной окраине деревни (рис. 3), происходит поздняя керамика культуры колоколовидных кубков (рис. 4: 1—8, таб. VI: 1—5). Вероятно находится там более обширный могильник.

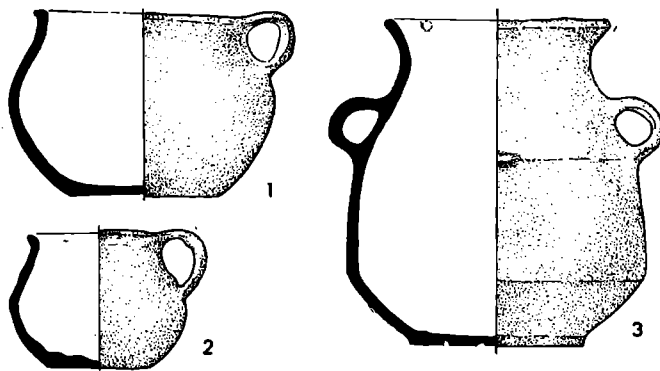
Die Funde der Glockenbecherkultur aus Chrlice. Aus den Hockergräbern, die in den Jahren 1929 und 1958 zerstört wurden, stammt späte Keramik der Glockenbecherkultur (Abb. 4). Es handelt sich dort wahrscheinlich um ein mehr ausgedehntes Gräberfeld.

Protoúnětické a únětické nálezy z Chrlic

V Chrlicích (okr. Brno-venkov) byla zjištěna časněúnětická pohřebiště na dvou místech: v trati „Les“ a dále v inundačním terénu řeky Svratky u čistící stanice. O prvním nalezišti známém již od roku 1902, podává zprávu I. L. Červinka¹ a nálezy podrobně popisuje J. Ondráček.² Druhé naleziště bylo objeveno teprve v roce 1953 při stavbě čistící stanice; nálezy tam byly pod mocnými náplavami v hloubce až dvou metrů pod dnešním povrchem. Zjišťovací výzkum tam prováděl a zprávu o něm publikoval Č. Staňa.³

Ve školní sbírce ZDŠ v Chrlicích jsou dvě protoúnětické nádoby (1, 2), které v dosud publikovaných pracích nebyly podchyceny.

1. Široký hrnek s ovaleným a rozšířeným okrajem, s hrdlem splývajícím s kulovitým tělem, s mírně klenutým dnem. Páskové ucho vybíhá poněkud nad okraj. Povrch vyleštěný, šedohnědý až černý, vnitřek šedohnědý. Úplný. V 10,1 cm; po 11,4 cm; pv 14,2 cm; pd 8 cm; obr. 5: 1, tab. VI: 6.

Obr. 5. Chrlice (o. Brno-venkov). 1, 2 — protoúnětické hrnky, patrně z trati „Les“;

3 — únětická amforka ze sídliště pod slévárnou. (Kresba: B. Dostál — A. Šik.)

2. Hrněk se slabě nálevkovitě vyhnutým okrajem, s téměř dvoukónickým tělem a s rovným dnem. Páskové ucho vystupuje mírně nad okraj. Povrch černý, vnitřek šedý, vyhlazený. Úplný. V 7,3 cm; po 7,4 cm; pv 9,4 cm; pd 5,4 cm; obr. 5: 2; tab. VI: 7.

Popsané nálezy pocházejí patrně z lokality „Les“, kde se hroby porušovaly po několik desetiletí při různých pracích a odkud uvedené předměty získal příležitostně místní sběratel, řídící učitel J. Broskva. Původ těchto nálezu z druhé lokality je vyloučen, neboť tam se hroby nacházely příliš hluboko, než aby se na ně při běžných zemědělských pracích přišlo.